

EDUCAȚIE AXIOLOGICĂ: TRADIȚIE VERSUS POSTMODERNITATE

Diana ANTOCI, dr., conf. univ.

Catedra Psihopedagogie și Educația Preșcolară, UST

Rezumat. Educația axiologică constituie una din poziții centrale și importante promovate de societate și întregul sistem de învățământ. În articolul dat sunt examinate varii opinii științifice, documentele politicilor educaționale privind educație, educație axiologică, postmodernism și tradiționalism, valori, competențe. Procesul de promovare a conținuturilor axiologice în cadrul educației s-au desfășurat prin evaluarea pozițiilor științifice ce țin de procedura formării valorilor, examinarea opiniilor despre tradiționalism și postmodernism, studierea spectrului larg de factori ce au un impact asupra formării și dezvoltării valorilor în societate, de corelarea valorilor cu diverse componente structurale ale personalității etc. Conținutul expus determină actualitatea studiului întreprinși conturează direcțiile prioritare de cercetare.

Cuvinte-cheie: educație, educație axiologică, valoare, tradiționalism, postmodernism, competențe.

Abstract. Axiological education is one of the central and important positions promoted by society and the entire education system. This article examines various scientific opinions, documents of educational policies regarding axiological education, education, postmodernism and traditionalism, values, competences. The promoting process of axiological contents in education took place by evaluating the scientific positions related to the procedure of value formation, examining opinions on traditionalism and postmodernism, studying the wide range of factors that have an impact on the formation and development of values in society, by correlating values with various structural components of personality, etc. The exposed content determines the up-to-dateness of the study undertaken and outlines the priority of research directions.

Key-words: education, axiological education, value, traditionalism, postmodernism, competences.

Introducere. Schimbările ce au loc în plan politic, economic, social provoacă multiple modificări atât în plan global, cât și în cel particular. Acestea modificări sunt cauza unor evenimente, fenomene, procese spontane, neașteptate/neprevăzute de ființa umană și societate, apariția cărora determină crize la multiple nivele societale de durată, rezonanță și amplitudine diferită. În consecință, peste o perioadă de timp, în urma unor acțiuni și nu doar, obținem un rezultat pozitiv sau negativ, cel ultimul poate iniția o criză. Depășirea crizei duce spre un progres, noi valențe și oportunități, dar imposibilitatea de a învinge acestea crize creează alte probleme, puncte vulnerabile, prin urmare, formând un val de imprecizii și dificultăți ce se mărește cu fiecare mișcare și care distruge totul din jur și în interior. În plan general, abordând conceptul de educație axiologică putem spune, că aceasta este axată pe valori, realizată prin valori și pentru valori, finalitatea fiind formarea valorilor în cadrul personalității pentru prosperitatea societății, vieții, omului. Conținutul axiologic al educației promovat în societate și finalitatea depind de calitatea vectorilor proiectați din perspectiva trecutului și prezentului a umanității în viitorul prospectiv.

Abordarea teoretico-științifică. Finalitatea și conținuturile educaționale sunt determinate de societate, de perioada cultural-istorică actuală în care aceasta se desfășoară,

corespunzător, organizarea educației postmoderne prin analiza trecutului prin prezentul și raportarea la viitorul, ignorând repetarea greșelilor și practicilor eșuate.

Rajshree (2012) constată, că unele din cele mai importante obiective ale actualei educații postmoderne trebuie să fie promovarea educației morale, și anume educația axiologică. Subiectele educației postmoderne constituie: promovarea gândirii critice, promovarea cercetării, aprecierea cooperării în învățare, încurajarea predării diferențiate [apud 7, p.154]. Analizând una din caracteristici a postmodernismului, cum ar fi decentralizare, Stan (2004) vede mișcarea profesorului spre „margini” și a elevilor către „centru”, adică inversarea relației dintre obiectul și subiectul educației ca o necesitate a școlii prezente în care „profesorii sunt moderni, iar elevii sunt postmoderni” [apud 7, p.155]. Concluzia făcută în baza paradigmelor educaționale actuale se referă la plasarea subiectului ce învață în centrul procesului instructiv-educativ, dar profesorul deja nu mai reprezintă „centrul” puterii și autorității, și își multiplică rolurile în clasă.

I. Howe [apud 2, p.97] afirmă că postmodernismul este un nou tip de antiintelectualism, favorizat de societatea postindustrială, dominată de mediile de comunicare în masă și caracterizată prin „moartea ideologiilor”. Postmodernismul este non-ideologia societății de consum. Ca fenomen cultural general, postmodernismul se caracterizează prin provocarea convențiilor, amestecul stilurilor, tolerarea ambiguității, accentul pus pe diversitate, acceptarea, chiar celebrarea inovației și a schimbării, accentul pus pe construirea realității [2, p.98].

Abordând conceptele de modernitate și postmodernitate T.Callo [2, p.100] evidențiază diferențele esențiale dintre epistemologia și metodologia moderna și cele promovate de postmodernism în felul următor: absența oricăror pretenții ultime ale cunoașterii, înlocuirea cauzalității cu intertextualizarea, înlocuirea tentației spre obiectivitate cu relativismul, deconstrucție și interpretare intuitivă, sfârșitul oricărei paradigme, acceptarea interpretărilor divergente, afirmarea relațiilor multiple.

L. Cuznețov [5, p.25] menționează că orientarea prospectivă a educației este consecința firească a ritmului accelerat de evoluție și transformare a societății și constă în educarea omului de a se adapta continuu la schimbare. Autoarea evidențiază o relație de reciprocitate dintre educație și transformare a societății. Relația dintre societate, valori și educație se exprimă prin constituirea unui fundament comun, care se complică prin creșterea rolului educației în dezvoltarea societății, dar amploarea și profunzimea schimbărilor poartă amprenta istorică [5, p.26-27].

N. Silistraru [8, p. 61-62] explică complexitatea educației din mai multe perspective, printre acestea se enumeră și cea axiologică, care sistematizează valorile și obiectivele educației, analizează modul în care educația se înscrie pe linia valorizării unor aspecte ale realității și sugerează modalități de acțiune, ajutându-l pe individ să-și formeze o atitudine față de lume, față de membrii societății din care face parte.

Analiza poziției lui N. Silistraru [8] referitor la educație tradițională ne permite să conturăm scopul educației axiologice tradiționale în cadrul familiei și instituțiilor de învățământ care constă în formarea conștiinței morale, a convingerilor și comportamentelor morale, ce asigură interiorizarea valorilor morale și culturale spirituale ale poporului, principiilor libertății, dreptății, binelui, sacralului, sincerității, crearea valorilor morale și spirituale pentru societate, slujirea cu devotament patriei, ocrotirea naturii.

Educația morală tradițională prin obiectivele, principiile și conținuturile se realizează în contextul pedagogiei populare actuale, ținându-se cont de integralizarea educației morale, intelectuale, prin muncă, estetică, fizică și a noilor educații în educația permanentă. Educația morală tradițională se realizează prin „influența vârstnicilor asupra copiilor, prin care aceștia își formează noțiunile, sentimentele și convingerile morale, obișnuințele de conduită morală” [8, p.137].

Finalitățile educaționale sunt foarte exact expuse în art.11 al Codului Educației RM unde în punctul (1) se nominalizează „formarea unui caracter integru și dezvoltarea unui sistem de competențe care include cunoștințe, abilități, atitudini și valori ce permit participarea activă a individului la viață socială și economică” [4] și, corespunzător, în punctul (2) sunt enumerate competențe-cheie necesare de a fi formate. Deci, educația are ca scop principal formarea și dezvoltarea sistemului de competențe și valori.

Competențele cuprind trei componente principale: cunoștințe, abilități și atitudini; care „în cadrul curriculumului școlar modern, reprezintă unitatea de bază, dar și finalitatea de studii” [3, p.14]. Conceptul de competențe a fost pe larg studiat în domeniul pedagogiei, psihologiei (N.Mitrofan, C.Cucoș, E.Joiță, S.Cristea, R.Gherghinescu, S.Marcus, N.Silistraru, V.Guțu, O.Dandara, V.Botnari, V.Mâslițchi, L.Pavlenko etc.) și au condus la elaborare a unei viziuni pe larg acceptate în vederea conceptualizării, structurării, dezvoltării în cadrul sistemului de educație.

Conceptul de valoare a fost obiectul de studiu în cadrul multiplelor cercetări științifice, dar, până în prezent, nu s-a ajuns la o poziție general-acceptată privind conținuturile și procesul de dezvoltare a valorilor în cadrul sistemului de educație. Analiza abordărilor științifice în domeniul filosofiei, pedagogiei, psihologiei, sociologiei, a permis să constatăm, că valorile în procesul său de formare se axează pe comportamente, cunoștințe, afectivitate, experiențe, atitudini și convingeri [1, pp.34-36]. Formarea și dezvoltarea valorilor se extinde pe parcursul întregii ontogeneze.

În Cadrul de referință al Curriculumului Național [3, p.7] sunt evidențiate șapte subsisteme ale Curriculumului Național; abordarea structurală sistemică este inițiată cu examinarea conceptului, determinarea domeniului, structurii, stabilirea produsului, conținutului, proiectarea procesului și identificarea finalităților. Utilitatea acestora este valabilă pentru formarea competențelor în cadrul proiectării demersului educațional. Curriculum ca sistem de condiții demonstrează că sistemul disciplinelor școlare duce la sistemul de cunoștințe și valori prin care realizează sistemul de competențe [3, p.13].

Pozițiile expuse privind conceptualizarea și formarea competențelor sunt pe larg studiate și abordate din perspectiva metodologică, praxiologică etc., dar în pofida acestui fapt unele aspecte pe alocuri rămân a fi contradictorii, neclare în vederea poziționării valorilor vis-a-vis de competențe, relația dintre competențe și valori, metodologia formării valorilor și atitudinilor etc. Este evident faptul studiului continuu al unor aspecte importante în sistemul educației, nimic nu este și nu poate fi perfect.

Neajunsurile educației au fost văzute de A.Maslow, ca rezultatul eșecului și confuziei filosofice și axiologice din educație. Confuziile valorilor sunt consecința încercărilor de a priva educația de valori, încercarea de a face aceasta pur tehnologică (mijloace fără scopuri), „încercarea de a se baza doar pe tradiție sau pe valori vechi în absența valorilor vii), definirea educației ca fiind pur și simplu îndoctrinare (loialitate pentru valori decretate în loc de cele proprii)” [6, p. 69]. A.Maslow consideră că acestea dau naștere „patologiilor valorice, de exemplu, unor asemenea idioțenii ca studii universitare de patru ani, cursuri de trei credite, cursuri obligatorii pentru care nu există excepții etc.” [6, p.70]. Savantul este de părere că la acest rezultat se ajunge din cauza lipsei de concordanță între mijloace și scopuri. Cunoașterea cât mai bună a scopurilor duce la crearea mijloacelor eficiente pentru atingerea scopurilor. Nu putem să vorbim despre eficiența decât dacă știm pentru ce este eficiența.

Concluzia lui A.Maslow este că educația – la fel ca toate instituțiile sociale – trebuie să se preocupe de „valorile spirituale” sau „valori mai înalte” prin căutarea răspunsurilor la întrebări: „Ce înseamnă viața cea bună? Care sunt obligațiile mele față de societate? Care este relația mea cu natura, cu moartea, cu îmbătrânirea, cu durerea, cu boala? Cum pot să duc o viață plină, plăcută, care să aibă sens? etc.” bazându-se pe fapte empirice și aplicând principiul de alegere [6, p.70]. Aceasta înseamnă că știința, educație necesită continuă reconstruire, extindere, redefinire.

A. Maslow menționează că „boala gravă a epocii” constă în lipsa de valori fiind „un pericol crucial decât oricând în istorie” [6, p.99]. Tratarea acestei boli necesită „un sistem de valori umane validat, utilizabil, valori în care să putem crede și cărora să ne devotăm pentru că sunt adevărate, și nu pentru că suntem constrânși să credem și să fim credincioși” [6, p.100]. Oferirea posibilității de interiorizare a valorilor (ceea ce înseamnă cunoașterea, înțelegerea, aplicarea, trăirea afectivă, respectarea acestora) prin dezvoltarea inteligenței, implicarea activă, relației cu realitatea obiectivă etc. va duce la schimbarea educației și societății. Educația axiologică tradițională este necesară pentru promovarea și înțelegerea valorilor fundamentale și culturale specifice fiecărei țări și a tradițiilor, pentru păstrarea independenței, încurajare gândirii reflexive și critice, auto-dezvoltării, caracterului etc. Educația axiologică postmodernă este imposibilă fără cea tradițională.

Concluzii. Necesitatea educației axiologice este menționată și promovată prin varii reforme, documente politice la nivel de țară și întregului sistem educațional, este abordată și discutată în cadrul ședințelor și forumurilor științifice. Totuși, funcționalitatea educației axiologice cere cunoașterea de fiecare subiect și obiect implicat în proces de formare a

valorilor următoarelor: ce este valoare; care sunt conținuturile acesteia; care este metodologia formării; care este perioada de formare ș.a.m.d.

Educația axiologică tradițională și cea contemporană necesită a fi transpusă în educația axiologică postmodernistă, care va modela personalitatea în totalitate, inclusiv comportamentul, gândirea, atitudinile, convingerile, valorile conform celor așteptate și necesare pentru evoluarea progresivă a societății. Educația axiologică postmodernistă este componenta integră a viitorului prosper. Educația ființei umane nu se limitează la instituțiile de învățământ, paleta influențelor asupra subiectului este largă: ethosul (nucleu axiologic fundamental, care este mai puțin specific pentru societăți complexe moderne), tradițiile, opinia publică (reacții mai mult sau mai puțin consensuale la diferite evenimente, situații, personalități marcante), mass-media, rețele sociale, mentalitatea (ca un sistem de norme, credințe, atitudini) etc. Cu părere de rău cele enumerate din urmă nu întotdeauna sunt favorabile, uneori trezesc repulsii și au o influență negativă asupra orientărilor axiologice ale personalității în formare. Formarea profilului axiologic la subiect necesită axarea pe legătura reciprocă a științei pedagogice și a educației tradiționale și educației postmoderniste.

Implicarea în educația axiologică necesită înțelegerea conceptului de axiologie, valoare, înțelegerea și conștientizarea variilor valori, evidențierea valorilor necesare, fundamentale pentru păstrarea trecutului și crearea viitorului, determinarea conținuturilor, manifestărilor valorilor care urmează a fi promovate, formate și dezvoltate la personalitatea aflată în creștere, cunoașterea procesului de conturare a valorilor și particularităților de constituire la fiecare perioadă de vârstă, metodologiei de formare a valorilor etc.

Bibliografie

1. Antoci D. Lifelong learning and value orientation development in personality's system. *Annals of the University of Craiova, Psychology-Pedagogy*, year XIX, 2020, no. 41. p. 27-37.
2. Callo T. *Pedagogia practică a atitudinilor*. Chișinău: Litera, 2014. 240 p.
3. Cadrul de referință al Curriculumului Național / aut.: Vl. Guțu, N. Bucun, A. Ghicov [et al.]; coord.: L. Pogolșa, V. Crudu; experți intern.: C. Fartușnic, D. P. Funeriu; MECC. Chișinău: Lyceum, 2017 (F.E.-P. "Tipografia Centrală"). 104 p.
4. Codul Educației al Republicii Moldova nr. 152 din 17.07.2014. *Monitorul Oficial* Nr. 319-324/634 din 24.10.2014.
5. Cuznețov L. *Educație prin optim axiologic: teorie și practică*. Ch.: Primex-com SRL, 2010. 160 p.
6. Maslow A.H. *Religii, valori și experiențe de vârf*. București: TREI, 2017. 138 p.
7. Mogonea F-R., Mogonea F. *Catching-Up Axiological Education: Charting the Present Educational System*. *Revista Științe Politice, Craiova, UCV*, nr. 46, 2015, p.152-164.
8. Silistraru N. *Valori ale educației moderne*. Ch.: Inst.de Șt.ale Educației, 2006. 176 p.